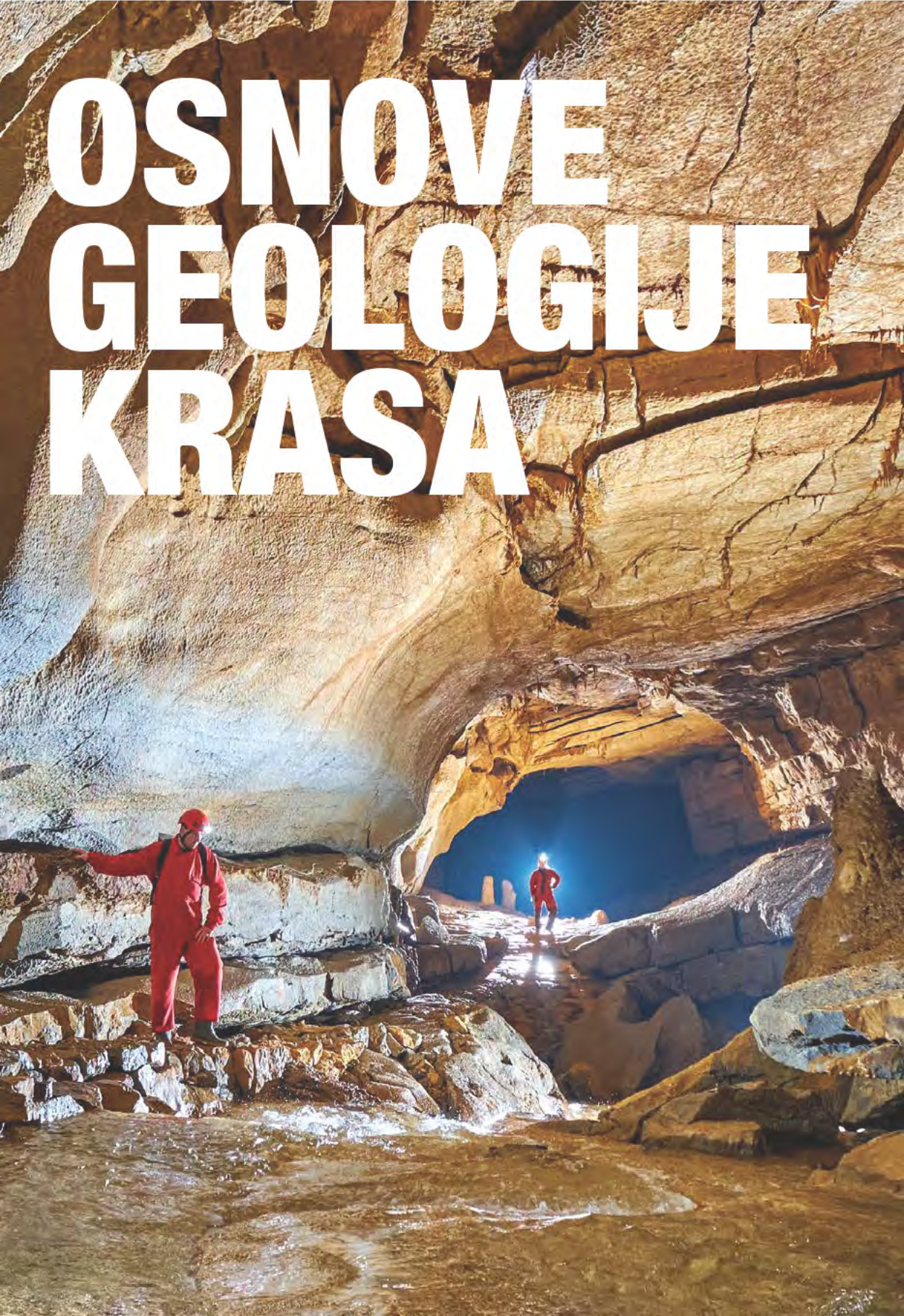

OSNOVE GEOLOGIJE KRASA

OSNOVE GEOLOGIJE KRASA

Mihael Brenčič

OSNOVE GEOLOGIJE KRASA

Avtor: Mihael Brenčič

Uredništvo: Diana Gregor Svetec (glavna urednica), Tilen Balaško, Mihael Brenčič, Dušan Kirbiš, Klementina Možina, Tatjana Rijavec, Goran Vizintin

Recenzenti: Franci Gabrovšek, Uroš Stepišnik, Timotej Verbovšek

Lektorica: Irena Hvala

Oblikovanje naslovnice: Tanja Medved

Tehnična urednica: Ana Mendizza

Izdelava preloma: Mihael Brenčič

Izdala in založila: Univerza v Ljubljani, Naravoslovnotehniška fakulteta

Kraj in leto izdaje: Ljubljana 2025, 1. izdaja

Tisk: PARTNER GRAF zelena tiskarna d.o.o.

Število izvodov: 300

Cena: 40 €

Fotografija na naslovnici: © 2025, Peter Gedei

© 2025, Naravoslovnotehniška fakulteta

Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega dela ali njegovih sestavnih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

551.44(075.8)

BRENČIČ, Mihael

Osnove geologije krasa / Mihael Brenčič. - 1. natis. - Ljubljana:
Naravoslovnotehniška fakulteta, 2025

ISBN 978-961-7189-24-7

COBISS.SI-ID 241314307

Francetu Šušteršiču

Kazalo

1	UVOD	15
2	KRAS KOT POJAV	18
2.1	Kras kot fizikalni pojav	18
2.2	Kras kot geografski pojav	24
2.3	Kras kot kulturni pojav	29
3	KRAŠKI MINERALI IN KAMNINE	32
3.1	Kraški minerali	32
3.1.1	Minerali v kraških kamninah	33
3.1.2	Minerali v kraških sedimentih	47
3.2	Kamnine	53
3.2.1	Izhodišče	53
3.2.2	Karbonatne kamnine	54
3.2.3	Evaporiti	65
3.2.4	Klastične kamnine	67
3.2.5	Magmatske kamnine	67
3.2.6	Kanalska poroznost v sedimentih	68
3.3	Značilnosti kraških kamnin	69
3.3.1	Izhodišča	69
3.3.2	Prostorninska gostota	69

3.3.3	Trdnost	70
3.3.4	Zrnavost	71
3.3.5	Kemijska sestava	73
3.3.6	Merilo	75
3.4	Strukturna geologija in tektonika kraških kamnin .	78
3.4.1	Izhodišča	78
3.4.2	Lomna tektonika	78
3.4.3	Struktura plastičnih deformacij	86
3.4.4	Lezike	87
3.4.5	Stilolitski šivi	92
4	KRAS KOT SISTEM	95
4.1	Uvod	95
4.2	Sistemska analiza	96
4.3	Model čistega krasa	105
5	RAZTAPLJANJE KRAŠKIH MINERALOV IN KAMNIN	109
5.1	Uvod	109
5.2	Osnovna fizikalno-kemijska izhodišča	110
5.3	Raztapljanje mineralov	113
5.4	Ogljikov dioksid – CO_2	116
5.4.1	Značilnosti pojavljanja CO_2	116
5.4.2	Sistem $CO_2 - H_2O$	118
5.5	Raztapljanje kalcita	123
5.5.1	Topnost $CaCO_3$	123
5.5.2	Sistem $CaCO_3 - CO_2 - H_2O$	125
5.5.3	Termodinamski sistemi raztapljanja $CaCO_3$	127
5.5.4	Korozija mešanja	133

5.6	Raztapljanje dolomita	135
5.7	Raztapljanje sadre	136
5.8	Raztapljanje kremenice	137
5.9	Raztapljanje kamnin pod vplivom drugih kislin . . .	138
5.10	Hitrost raztapljanja kraških kamnin	141
5.10.1	Izhodišča	141
5.10.2	Kinetika raztapljanja mineralov	141
5.10.3	Transportni procesi	147
5.10.4	Kinetika raztapljanja kalcita	151
5.10.5	Kinetika raztapljanja sadre	153
6	HIDROGEOLOGIJA KRASA	155
6.1	Izhodišča	155
6.2	Poroznost in vodonosniki	157
6.2.1	Poroznost	157
6.2.2	Vodonosniki	160
6.3	Vertikalna porazdelitev vode v krasu	162
6.4	Značilnosti toka vode v kraški poroznosti	167
6.4.1	Tok vode v medzrnskih porah in razpokah	167
6.4.2	Tok vode skozi kraške kanale	170
6.4.3	Turbulentni tok	173
6.4.4	Tok vode v nezasičenem območju	180
6.5	Porazdelitev hidravlične višine v krasu	184
6.6	Robni pogoji	188

6.7	Regionalni tok podzemne vode	190
6.7.1	Enostavni hidrogeološki bazen	190
6.7.2	Enotski hidrogeološki bazen	191
6.7.3	Vpliv sprememb hidravlične višine	194
6.7.4	Geokemična stratifikacija	195
6.8	Napajanje kraškega vodonosnika	196
6.9	Hidrogeološka vloga geoloških struktur	197
6.10	Izviri v krasu	202
6.11	Sledilni poizkusi	206
7	TIPOLOGIJA KRASA	210
7.1	Izhodišča	210
7.2	Tipologija krasa glede na geometrijo kraških kamnin	212
7.3	Procesno pogojena tipologija	214
7.3.1	Pravi in kontaktni kras	214
7.3.2	Fluviokras	216
7.3.3	Glaciokras	218
7.3.4	Termalni kras	221
7.4	Genetska tipologija krasa	223
8	KRAŠKI KANALI IN JAME	228
8.1	Izhodišča	228
8.2	Razvojni krog kanalov	232
8.2.1	Izhodišča	232
8.2.2	Začetje kanala	234
8.2.3	Rast kanala	236
8.2.4	Preoblikovanje kanala	238
8.2.5	Razpad kanala	238

8.3	Razvoj kanalov v zasičenem območju	239
8.3.1	Regionalno pogojeni razvoj kanalov	239
8.3.2	Hipogeni razvoj kanalov	246
8.4	Razvoj kanalov v epifreatičnem območju	248
8.4.1	Osnovne značilnosti	248
8.4.2	Razvojne in morfološke značilnosti	249
8.4.3	Ponorni kanali	253
8.4.4	Preoblikovanje podedovanih oblik	255
8.5	Razvoj kanalov v nezasičenem območju	257
8.5.1	Osnovne značilnosti	257
8.5.2	Razvoj kanalov pri koncentriranem toku	259
8.5.3	Razvoj kanalov pri razpršenem toku	264
8.5.4	Preoblikovanje podedovanih oblik	264
8.5.5	Razvoj kanalov v epikraškem območju	265
9	KRAŠKO POVRŠJE	266
9.1	Geomorfološka izhodišča	266
9.1.1	Uvod	266
9.1.2	Razvoj geomorfoloških teorij o krasu	267
9.1.3	Velikost kraških oblik	269
9.2	Oblike zelo majhne in majhne velikosti	271
9.2.1	Osnovne značilnosti	271
9.2.2	Oblike gole kamnine	273
9.2.3	Oblike delno pokrite kamnine	276
9.2.4	Od tal odvisne kraške oblike	278
9.3	Oblike srednje velikosti	282
9.3.1	Vrtače	282

9.4	Velike oblike	287
9.4.1	Uvale	287
9.4.2	Kopaste vzpetine	287
9.4.3	Udornice	289
9.5	Srednje velike oblike	292
9.5.1	Kraška polja	292
9.6	Zelo velike oblike	298
9.6.1	Kraške uravnave	298
9.6.2	Kraške planote	300
9.6.3	Pogorja in gorovja	301
9.7	Kontaktne kraške	302
9.7.1	Značilnosti kontaktne kraške	302
9.7.2	Vzvodne kontaktne kraške	303
9.7.3	Nizvodne kontaktne kraške	306
9.7.4	Bočne kontaktne kraške	311
9.7.5	Prekrite kontaktne kraške	312
10 KRAŠKI SEDIMENTI		315
10.1	Izhodišča	315
10.2	Tla na krasu	318
10.3	Kemični sedimenti	321
10.3.1	Izhodišča	321
10.3.2	Morfologija kemičnih sedimentov	322
10.3.3	Procesi obarjanja in rasti sige	336
10.4	Klastični sedimenti	338
10.4.1	Izhodišča	338
10.4.2	Izvor klastičnih sedimentov	339
10.4.3	Faciesi klastičnih sedimentov	341

10.5	Sedimenti rušnih procesov	346
10.5.1	Izhodišča	346
10.5.2	Klasifikacija velikosti	346
10.5.3	Dinamika rušnih procesov	348
10.6	Stratigrafija sedimentov v krasu	352
11	KRAS V PROSTORU IN ČASU	355
11.1	Globalna porazdelitev krasa	355
11.2	Kras v Evropi	360
11.3	Kras v Sredozemlju	365
11.4	Dinarski kras	369
11.5	Kras v Sloveniji	372
11.5.1	Obseg krasa	372
11.5.2	Osnovne geološke značilnosti	373
11.5.3	Alpski kras	375
11.5.4	Dinarski kras	377
11.5.5	Osameli kras	381
12	ŽIVETI S KRASOM	382
12.1	Kras in človek	382
12.2	Viri pitne vode	383
12.3	Čistilne naprave	389
12.4	Odlagališča odpadkov	393
12.5	Hidroelektrarne in gradnja jezov	399
12.6	Prometna infrastruktura	402
12.7	Mineralne surovine	404
12.8	Turistične jame	407